

IDENTITÀ, ETNIA, PÒPOL E LENGHA

I l'avia finì 'l tòch ëd fërvé an disand che gnun a 'npediss a quaidun ëd ciamesse pòpol s'a-j pias.

I peule avèj pensà ch'a fussa mach mia gavada mensila, ma për contra a l'é pròpi parèj: ël mond a l'é pien ëd cas ëd gent ch'a s' "anventa" n'identità.

E, e se a n'han dabzògn, as anvento 'dcò na lenga.

Ma lenga e identità, a son pròpi gropà ansema? Forse nò, nen sempe e nen daspèrtut. Anté ch'i vado mi soens, ant ël sud dl' Etiòpia, a-i son tanti pòpoj, tuti diferent e tuti con soa lenga, soens motobin diferenta da j'altre. An general, tuti as masso fra 'd lor an alegria. Ma as masso nen për ëd motiv "nassionaj", e soa lenga a l'é nen sò simbol. Mach për fé n'esempi 'd coma ch'a van le còse, al confin con ël Kenya a-i é 'n cit pòpol, ciamà ij Dhaasanac (apoprè 35.000 fra òm e fomne, e motobin pì 'd vache e fèje), ch'a bataja con tuti, ma dzortut con ij Turkana, che a son n'altre pòpol, un pòch pì gròss. Batajé a veul dì pijesse le vache e, an podend, patlesse un pòch (nen tròp, gnun-a guera total, camp ëd consentiment e tut l'armamentari da gent sivila ch'i conosoma noi). Èl pì bel, për noi, a l'é che ij Dhaasanac, ant ël mes ëd tut ës batajé ch'a va anans da 'd secoj, quand ch'a canto (e a canto sempe 'd batajé contra ij Turkana) a canto ant la lenga dij Turkana, e ai fieuj a-j dan ëd nòm turkana. A sarìa coma se j' Italian a l'avèisso cantà "Il Piva" an alman!

Se peui i vardoma a noi, ëdcò ambelessì ant ël mond antich e dl'età d'an mes la lenga a l'avìa (o parèj a n' smija a noiautri ancheuj) gnun o pòch valor ëd simbol d'identità: quand mé pais, Cher, a stasia con Alba e tante d'altre comun-e, contra l'imperador (ël "Barbarossa") a l'era nen për ëd motiv lenghistic, etnich, e gnanca ideologich; tant che da l'altre part, ansema a l'imperador (alman, coma ch'i dirò ancheuj), a-i era ëdcò Ast (Turin e ij Turinèis a contavo pròpi gnente, antlora).

Ma coma ch'as parlavo fra 'd lor? E ij Cristian a

le Crosade? Soa identità a l'era esse cristian, e parlé ant na manera o ant n'altre a fasìa gnun-a diferensa.

Ij Cristian a stasìo 'nsema contra ij Mòro, l'imperador è tante comun-e a-j'ero contra d'altre comun-e, e i savoma nen com'a parlesso fra 'd lor. Quand che quaidun a dovìa scrive, a dovrava 'l latin, ma tuti, an parlant, as rangiavo. E gnun a pensava che parlé diferent a fussa na question "etnica", e, an general, che la lenga a fussa tuta sta gròssa question ch'i soma costumà a pensé ancheuj. A l'é probabil che tuti a capiesso coj dij pais davzin, e a capiesso sempe 'd meno maniman ch'a s' slontanavo da sò pais. A l'é mach con ël mond modern e peui con ël romanticism che na lenga a ven a esse l'è "spirit d'ël pòpol". Ma nopà 'd vardé tute le lenghe e dì che a-i ero tanti pòpoj coma ch'a-i ero ëd lenghe, a l'han prima fàit na bela lista 'd pòpoj, e peui a minca pòpol a l'han trovaje na lenga., senza ciamaje s'a fussa dabon soa lenga (e gnanca se a voreisso esse part d'ël pòpol an question: lòn a l'avio già dessidulo poeta e politich, ch'as n'antendo).

Quand che peui al pòpol a l'han daje n'è stat (dont tanti a sentìo pròpi gnun dabzògn e a l'avrio fane volontera a meno), but dl'è stat a l'é stàit col ëd mosté a tuti soa lenga (la stòria ëd "fé j'Italian" a veul mach dì ch'a esistio nen).

Da l'altre part, ij pòpoj a nasso, e dle vire as dan na lenga për fé vèdde, a lor midem e al mond, ch'a esistio. Un pàira d'esempi: an Canada a-i son quaic milen-a d'indian ch'a parlo nen na lenga indian-a e gnanca anglèis o fransèis. A se sciamo "Mitchif" (ch'a sarìa peui "métis", an fransèis, metiss) e a parlo na mès-cia ëd "cree" (na lenga indian-a dla midema famija 'd cola di Cheyenne e dj' Arapaho, e 'd tanti àutri dij nòsti amis dij film) e 'd fransèis. A son j'anvod ëd gent nassù da òmini fransèis (cassador e mercant ëd pej, e miraco quaidun a l'era ëdcò piemontèis) e fomne indian-e anvers ël 1700. J'indian a-j dëspreiavo e ij bianch a-j ciamavo ...

"métis", bastard. E a la fin a l'han ciamasse lor midem "metiss" e a l'han ancaminà a 'nventesse na lenga anté che ij nòm a son pijà dal fransèis e ij verb dal cree e che, as capiss, a l'é na lenga che ij lenghista a darìo n'euja për ëstudié. E a-i son d'altre esempi (nen tanti), anté ch'a l'han pròpi "anventà" na lenga.

E peui a-i son j'associassion ch'a parlo na soa lenga për gieugh, ma 'dcò për desse n'identità. An America, anté ch'a son pròpi bon a esse esagerà, a-i son milen-e 'd pèrson-e che, minca ann, as ancontro e a parlo Klingonian (nen "clintonian", ch'a sarìa la lenga ëd Monsù Clinton). Miraco tuti a san lòn ch'a l'é ël klingonian, e tuti, i son sigur, a l'han sentulo a la tele quaic vira, ma la stòria iv la conto l'istess.

A l'é perèj: a-i é na serie 'd film ch'as ciamà "Star Trek", con na nav ch'a va an gir për le steile. An

viroland an mes a le steile, coj ëd la nav mincant a batajo un pòch con na rassa 'd gentaja bruta, con la facia grotolua, che a ven dal pianeta Klingon e a na fa 'd tuti ij color. Për fé le còse bin fàite, ant ël 1992 la "Paramount Pictures" (che a l'é la sossietà ch'a fa ij film) a l'ha pagà 'n lenghista, Marc Okrand, për anventé na lenga alien-a e fejla parlé a j'ator. Monsù Okrand a l'é butasse lì e a l'ha 'nventà la lenga, e ancheuj, s'i vèdde ij film d' "Star Trek", ij Klingonian a fan nen mach ëd vers come le bes-ce, ma a parlo pròpi.

Ma 'l bel a ven adess: an America a-i son tanti, ma pròpi tanti, che a van mat për "Star Trek" (coma an Italia për Sanremo), e a l'han ancaminà a ... apprendre la lenga dij Klingonian. Peui (a son an America) a l'han fàit na sossietà e adess a stampo 'd liber, ëd disionari (ma a vendo 'dcò majette, vestimente da

klingonian, ëd tut), e, as capiss, a parlo klingonian fra 'd lor (a-i na j'é 'dcò quaidun an Italia).

I veuj nen dì che ij klingonian a sio 'n "pòpol" a la midema manera dij Piemontèis e dij Fransèis, ma i veuj gnanca d'èspresijé (a fa gnente 'd mal a la bon-a fin) e ij ciamo na "comunità" (coma coj dla Juve, o ij fassista, o coj che a van an cesa la duminica). E pensé che ij drit legaj ëd soa lenga a j' ha la "Paramount Pictures"!

E antlora? E antlora i soma a pont e a cap: ël piemontèis a l'é anportant për noi perchè a l'é, coma për ij Mitchif, ël simbol ëd nòsta identità. Avèj na lenga a l'é nen essensial e a dà gnun drit particolar: nòsti pare e cé a parlavo motobin pì piemontèis che noi, ma a-i ero content d'avèj n'altre identità, cola italian-a. E d'altre pòpoj ch'a l'han nen na gròssa lenga da arvendiché as sento pì pòpoj che noi: ij Venet, tant për nen andé

tròp lontan.

Për noi na lenga a peul esse ël simbol, un pòch coma për ij Mitchif, e nòst simbol i 'l'oma già (ij pòr Mitchif a l'han dovù anventess-lo). E, an essend ch'i podoma nen vive an pijand le vache di Turkana (coma ch'a fan ij Dhaasanac) o an cassand bisont (coma a fasio ij Mitchif), nòst simbol a deuv esse tut fiamengh e lustr për ël mond d'ancheuj. Se ij Mitchif as contento ëd parlé soa lenga, nojautri i dovoma fela vèdde sedèsnò i "esistoma" nen, ant ël mond d'ancheuj.

Ma minca identità a esist nen mach për lòn ch'a l'é, ma, dzortut, për lòn ch'a l'é nen.

Nòsta identità a esist, ancheuj, mach ant ël sens d'arfud ëd n'altre identità, cola italian-a. I soma liber, come tuti ant ës mond, ëd decide nòst avni e pijé nòsta identità: i dovoma mach felo.

Mauro Tosco

MANGÉ "AN" PIEMONTEIS

a seguita da pag. 3

barbera (ëd col ch'a fa sopaté j'orije), magari doi se a un a l'é scapaje la man con l'aj, bele che, an merit a le conseguense aromatiche an s'el fià, nòsti vej a disio che "tant a fa mangéne na fiësca coma na testa an-trega".

Regin-a dla taula, as capiss, a l'é pro sempre la "mnestra" e, a sto propòsit, la fantasia popolar a l'ha colegaje tuta na serie 'd manere 'd dì, fiorie e curiose.

"La mnestra a l'é la biva dl'òm" as dis generalment, ma cola dij soldà as ciamà "berlòca", tant a l'é che "bate la berlòca" a vorìa dì soné l'ora d'ël rancio.

La "melòpia" peui a l'era la mnestra destinà ai barbon dla famosa Brigada Ciro e, ant un convent ëd via Pò, a-i é ancor coma arcòrd la "ciòca dla melòpia" ch'a dasìa l'anunsi dla distribussion.

Se peui la mnestra a l'era 'n pòch d'el pento a la ciamavo "bojaca" come la mes-ciura 'd caussin-a e mon pist ch'a deuvro ij murador.

E comsèssia, a toca fé atension a nen confonde

"mnestra" con "supa", con "mnestron" o con "mnestrin-a".

La mnestra bele ch'a-i son tante variassion a l'é caraterisà da la presensa 'd vaire sòrt d'erbe (primaverin-e, violètte, urtije e tante d'altre) tenend bin da ment che a la prima "tuta l'erba ch'a aussa la testa a l'é bon-a për fé la mnestra".

A l'é mnestra dcò la "paciarin-a" (a base 'd sèmmola, farin-a 'd gran o pan pist) e an merit a soe virtù as disìa: "mnestra 'd pan gratà, fàit doi saut a l'é passà".

Dcò la "supa", bele ch'a l'é mach pan bagnà a

l'ha soe bon-e qualità: se peui a l'é "mitonà" a diso ch'a "gava la fam, la sej, ampiniss la pansa e a fa deurme". S'i na veule 'n piat bondos, i l'ave mach da ciamé na "supa ëd Mare Badèssa".

L'è "mnestron a l'é la mnestra ëd fèrzaje (cisi, faseuj, fave, luvìn, lentie, pòis, vèsse) e a l'é pro 'n gran bel mangé, ma tanti a diso che "fra tuta la fèrzaja, la mej a l'é la polaja".

E për finì, doe paròle an sla "mnestrin-a", ël brodin ëd manz e polastr o bele mach d' "liebigh" con la gionta ëd cole pastin-e dai nòm melodios e

'n pòch romantich: steilin-e, bombonin, biavètta e cavej d'angel...

Specialment consijà ai convalescent e a le marnà, l'indicassion terapeutica a sonava parej: "mnestrin-a për arpaté le miole dij cicinbuji".

A-i sarìa pro ancor tant da dì an sl'argoment e chi a lo sa che 'l Diretor am conceda 'n pòch d'èspassi për n'altre boccon "an piemontèis".

Se peui i nsavoriroma 'l menù an parlant ëdcò nòsta lenga, e bin, i podoma pròpi dì che 'l mangé a l'é "da piemontèis".

Claudi Re

